

DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2024-57-2-40>
УДК 330.3:[368:658]

О. В. Ярмак

кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри економічної теорії
та міжнародної економіки
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
Україна, м. Харків
e-mail: olgajarmak.09@gmail.com
ORCID ID: [https://](https://orcid.org/0000-0001-5760-4786)
orcid.org/0000-0001-5760-4786
Web of Science ResearcherID:
[https://www.webofscience.com/wos/author/](https://www.webofscience.com/wos/author/record/o-2487-2016)
[record/o-2487-2016](https://www.webofscience.com/wos/author/record/o-2487-2016)

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ БІЗНЕСУ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА¹

У статті обґрунтовано місце та роль страхового захисту бізнесу в системі економічної безпеки підприємства, схарактеризовано його форми: самострахування та зовнішнє страхування. Розкрито основні напрями страхового захисту бізнесу в розрізі завдань підсистем системи економічної безпеки підприємства. Доведено, що страховий захист бізнесу є складовою та дієвим інструментом економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: страховий захист бізнесу, економічна безпека підприємства, самострахування, зовнішнє страхування, техніко-технологічна, кадрова, фінансова, інтерфейсна безпеки, кібербезпека.

JEL Classification: D20, D81, G22, L26.

Постановка проблеми. Ризики є сутнісною ознакою підприємництва в умовах невизначеності, суперечливості та мінливості бізнес-середовища,

¹ © Ярмак О. В., 2024. Стаття публікується на умовах ліцензії Creative Commons – Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Статтю розміщено на сайті збірника: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>.

що породжують реальні загрози втрат підприємствами активів, доходу, платоспроможності, конкурентних переваг, репутації тощо. Тому страховий захист бізнесу від деструктивних наслідків впливу подій, пов'язаних із ризиками підприємницької діяльності, є об'єктивно необхідним напрямом забезпечення його економічної безпеки на всіх етапах життєвого циклу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Страховий захист бізнесу є об'єктом наукових досліджень у галузях страхування та економічної безпеки підприємств. Українські дослідники страхового сектору сучасної економіки [1; 2] аналізують роль страхового захисту в забезпеченні економічної безпеки на її національному, регіональному, галузевому рівнях [3–7], але поза увагою науковців залишається її мікроекономічний рівень, що актуалізує науковий аналіз у цьому напрямі. Що ж до досліджень теоретичних і прикладних аспектів економічної безпеки підприємств, то страховий захист бізнесу як комплексний захід убезпечення діяльності та розвитку суб'єктів господарювання від деструктивного впливу ризиків підприємницького середовища ще не визначений науковцями як спеціальний предмет дослідження.

Формулювання цілей. Метою статті є обґрунтування місця та ролі страхового захисту бізнесу в системі економічної безпеки підприємств і розкриття на цій основі його форм, видів і заходів.

Виклад основного матеріалу. Захист бізнесу – це система підходів, методів, заходів, процесів і дій, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування його суб'єктів в умовах загроз і ризиків підприємницькій діяльності. Залежно від завдань, методів та інструментів убезпечення функціонування та розвитку підприємств у ризик-середовищі розрізняють страховий, правовий, інформаційний, силовий захист бізнесу.

Страховий захист бізнесу є одним з основних заходів забезпечення економічної безпеки підприємства. Їх взаємозв'язок характеризується такими аспектами:

1) функціонально-цільовий аспект: страховий захист бізнесу є, по-перше, інструментом забезпечення економічної безпеки підприємства, захищеності його функціонування та розвитку як цілісної соціально-економічної системи в довгостроковому періоді, по-друге, заходом досягнення цілей економічної безпеки щодо забезпечення високого рівня ефективності, конкурентоспроможності бізнесу, його сталого розвитку;

2) структурний аспект: страховий захист бізнесу є складовою системи економічної безпеки підприємства в цілому та її підсистем – фінансової, техніко-технологічної, кадрової, ринкової, зовнішньоекономічної, інтерфейсної безпеки та ін. [8];

3) управлінський аспект: страховий захист бізнесу є об'єктом управління економічною безпекою як складовою ризик-менеджменту підприємства [9–12].

Концептуальна модель страхового захисту бізнесу представлена взаємопов'язаними поняттями, що, у сукупності, відображають його основні форми та роль у системі економічної безпеки підприємства (рисунок).

Рисунок. Концептуальна модель страхового захисту бізнесу в системі економічної безпеки підприємства

Система економічної безпеки підприємства – це комплекс взаємопов'язаних структурних елементів і заходів, що в сукупності забезпечують досягнення стратегічних і тактичних цілей захищеності підприємства та здатність його менеджменту прогнозувати, попереджати та долати негативні наслідки дестабілізаційного впливу загроз і ризиків господарської діяльності в поточному та довгостроковому періодах. Відповідно до основних видів господарської діяльності підприємства розрізняють такі складові (підсистеми) системи економічної безпеки, як техніко-технологічна, кадрова безпека, фінансова, інноваційна, ринкова, інтерфейсна, силова, юридична та ін. безпека.

Страховий захист бізнесу, що забезпечується у процесі страхування суб'єктів господарювання, орієнтований на формування, накопичення та використання ресурсів і коштів, необхідних для запобігання, подолання та ком-

пенсації ймовірних деструктивних для підприємств наслідків ризиків [1]. Взаємопов'язаними формами страхового захисту бізнесу є:

- самострахування (внутрішнє страхування) [13];
- зовнішнє страхування – використання послуг страхових компаній та інших суб'єктів страхового ринку.

Відмінності цих форм страхового захисту бізнесу полягають у тому, що самострахування характеризується прийняттям підприємством ризиків, а зовнішнє страхування – передачею (трансфертом) ризиків [9].

Самострахування – це діяльність підприємства з запобігання ризикам господарської діяльності та покриття збитків, пов'язаних із негативними наслідками їх настання, шляхом використання власних ресурсів. Підприємства можуть створювати страхові грошові фонди та матеріальні резерви – страхові запаси на випадок можливих перебоїв у їх постачанні з метою запобігання ризикам переривання господарського процесу. Страхові фонди та резерви підприємства є його власними ресурсами здійснення програм з убезпечення бізнесу.

Самострахування дозволяє підприємству власними коштами долати негативні наслідки настання бізнес-ризиків, сприяє забезпеченню безперервності господарського процесу, сталому розвитку бізнесу, його фінансовій стійкості та незалежності. Перевагою самострахування порівняно з зовнішнім страхуванням є те, що підприємство здійснює повний контроль над страховими фондами та резервами, має можливість оперативно управляти їхнім формуванням, своєчасно використовувати при настанні певної події. Але самострахуванню притаманні й певні недоліки, серед яких такі:

- формування страхових резервів у грошовій і натурально-речовій формі призводить до зниження швидкості обороту оборотних коштів підприємства, оскільки певна їх частина (гроші та запаси) не використовується в господарській діяльності, не забезпечує зростання вартості та отримання прибутку;
- імовірним є ризик, пов'язаний із тим, що власних страхових резервів підприємству може не вистачити на покриття збитків, зумовлених настанням певної події;
- відсутність на підприємстві фахівців, здатних сформуванню та реалізувати ефективну програму самострахування.

Зовнішнє страхування здійснюють суб'єкти страхового ринку, послуги яких орієнтовано на захист підприємств від страхових ризиків – подій, на випадок виникнення яких проводиться страхування, які мають ознаки ймовірності та випадковості настання [14]. Це ризики, що визначаються договором страхування. Збитки підприємства, пов'язані з настанням стра-

хових ризиків, покриваються страховими виплатами відповідно до договору страхування.

Зовнішнє страхування може бути:

– обов’язковим і добровільним. Безпосередньо страхового захисту бізнесу стосуються такі види добровільного страхування: 1) страховий захист бізнесу в цілому, наприклад: страхування вантажів і багажу (вантажобагажу); страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ; страхування майна та ін.; 2) страховий захист бізнесу в окремих галузях економіки, зокрема бізнесу у сфері перевезень, агробізнесу, банківського бізнесу тощо. До обов’язкового страхування бізнесу належать такі види страхового захисту бізнесу, як страхування цивільної відповідальності суб’єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно пожежами та аваріями на об’єктах підвищеної небезпеки, яку може бути заподіяно довікільлю або здоров’ю людей під час зберігання та застосування пестицидів і агрохімікатів та ін.;

– страхуванням життя (life-страхування) і ризиковим (non-life) страхуванням. Страховий захист бізнесу щодо страхування життя здійснюється у формі корпоративних програм страхування персоналу, у тому числі медичного страхування. Видами ризикового страхування є страховий захист бізнесу від майнових ризиків; страхування відповідальності бізнесу перед третіми особами; страхування професійної відповідальності; страхування ризиків переривання бізнесу; страхування кібер-ризиків;

– некомерційним і комерційним. Комерційне страхування – це страховий бізнес – підприємницька діяльність із надання страхових послуг із метою страхового захисту бізнесу та отримання прибутку. Специфічною формою бізнес-страхування, що інтегрує ознаки його внутрішньої та зовнішньої форм страхового захисту, є діяльність товариств взаємного страхування, що базується на створенні на пайових засадах і використанні страхових фондів їхніми учасниками, які є одночасно і страхувальниками, і страховиками. Це некомерційна форма страхування.

Важливо підкреслити, що діяльність із самострахування бізнесу не заперечує використання підприємством зовнішнього страхування бізнес-ризиків. Навпаки, ефективною моделлю страхового захисту бізнесу є поєднання самострахування та зовнішнього страхування.

Розгляньмо детальніше місце та роль страхового захисту бізнесу в системі економічної безпеки підприємства відповідно до її основних структурних елементів.

1. Техніко-технологічна безпека – це захищеність техніко-технологічного потенціалу підприємства та технологічного процесу від внутрішніх і зовніш-

ніх загроз і ризиків операційної діяльності з метою забезпечення високого рівня ефективності виробництва та якості продукції, надання послуг, здійснення робіт. Страховий захист бізнесу спрямовано на запобігання, подолання та компенсацію втрат, пов'язаних із техніко-технологічними ризиками, зокрема ризиками переривання виробничого процесу, зумовленими порушеннями ритмічності виробничого циклу, фізичним і функціональним зношуванням обладнання, технологій та відсутністю капіталовкладень в їх модернізацію, порушеннями технологічної дисципліни, неефективною організацією виробничого процесу, невиконанням постачальниками умов і строків постачання сировини, напівфабрикатів, енергоресурсів, обмеженістю зовнішніх джерел реальних інвестицій у виробництво та ін.

Ефективним інструментом забезпечення техніко-технологічної безпеки підприємства є зовнішній страховий захист бізнесу у формі страхування ризиків переривання виробничого процесу, що забезпечує запобігання та компенсацію збитків, пов'язаних із невиконанням виробничої програми, зменшенням обсягів виробництва та реалізації продукції, втрат доходу, прибутку тощо, що своєю чергою призводить до дефіциту оборотних коштів, неплатоспроможності.

2. Кадрова безпека є підсистемою системи економічної безпеки, взаємопов'язаними функціями якої є захист працівників від зовнішніх і внутрішніх загроз їхньої професійній діяльності та забезпечення захищеності інтересів підприємства від деструктивних наслідків ризиків їх опортуністичної поведінки. Мета кадрової безпеки підприємства – досягнення такого стану захищеності персоналу та рівня лояльності працівників до підприємства, що забезпечують максимально можливу віддачу трудових ресурсів у господарській діяльності та досягнення цілей бізнесу.

Страховий захист бізнесу в системі кадрової безпеки підприємства здійснюється шляхом страхування кадрових ризиків бізнесу як вірогідності втрат, пов'язаних із використанням трудових ресурсів на підприємстві. Це насамперед ризики втрати ключових співробітників і зниження загального рівня трудового потенціалу; ризики, що пов'язані зі здоров'ям і життям персоналу.

Зовнішнє страхування персоналу підприємства, по-перше, належить до загальнообов'язкового державного соціального страхування, що передбачає здійснення юридичними та фізичними особами-підприємцями, які є роботодавцями, консолідованого страхового внеску до державного бюджету – єдиного соціального внеску (ЄСВ). По-друге, бізнес може користуватися послугами страхових компаній при здійсненні програм добровільного страхування персоналу, забезпечуючи працівникам певні гарантії, що відрізня-

ються від гарантій загальнообов'язкового державного страхування тим, що є додатковими до них. Підприємство може здійснювати корпоративне страхування персоналу шляхом укладення роботодавцями як страхувальниками договорів зі страховими компаніями з метою отримання їхніх послуг для реалізації певних страхових програм, що здійснюються добровільно, за ініціативою бізнес-організацій та є додатковими до загальнообов'язкового державного соціального страхування. Зазначені програми є складовою соціальних пакетів, що надаються підприємствами їхнім працівникам.

Програми корпоративного страхування персоналу забезпечують:

1) для роботодавців – можливості підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, залучення та збереження необхідних і цінних для підприємств працівників, зменшення плинності кадрів, посилення мотивації працівників до продуктивної праці на підприємстві; подолання конфліктів у трудовому колективі, реалізації заходів корпоративної соціальної відповідальності та на цій основі підвищення репутації та забезпечення лояльного ставлення громадськості;

2) для працівників підприємств – страховий захист їх та родини, можливість накопичення коштів, певні фінансові ресурси на момент втрати працездатності та виходу на пенсію. Крім того, застрахований за корпоративними програмами працівник економить кошти на індивідуальне страхування життя та медичне страхування.

Слід підкреслити, що кадрові ризики бізнесу можуть бути пов'язані з діяльністю / бездіяльністю та деструктивною поведінкою персоналу. Це ризики майнової безпеки бізнесу (крадіжки майна, псування транспортних засобів, техніки та обладнання тощо); фінансової безпеки (крадіжки фінансових коштів, фальсифікація звітності, порушення фінансового та податкового законодавства); ризики інформаційної безпеки та захисту комерційної таємниці (розголошення інформації, що стосується конкурентних переваг, техніко-технологічних можливостей, фінансового становища організації). Захист бізнесу від ризиків деструктивної поведінки персоналу забезпечується страхуванням майна підприємства, його необоротних та оборотних, матеріальних і нематеріальних активів.

3. Фінансова безпека бізнесу – це захищеність фінансової діяльності підприємства від загроз і ризиків його зовнішнього та внутрішнього середовища з метою забезпечення стабільного фінансового стану та оптимального рівня фінансування бізнес-процесів у поточному та довгостроковому періодах. Страховий захист як інструмент фінансової безпеки бізнесу орієнтовано на страхування фінансових ризиків підприємства [7] – ризиків зниження фінансової стійкості, неплатоспроможності, збитків і втраченої вигоди, втрат

прибутку, банкрутства, фінансового шахрайства та ін. Розрізняють також процентний, валютний, інфляційний, податковий, інвестиційний ризики.

Страховання фінансових ризиків є складовою страхування майнових ризиків підприємства, відповідальності бізнесу перед третіми особами, ризиків переривання виробничого процесу.

4. Інтерфейсна безпека спрямована на забезпечення такого рівня надійності відносин (взаємодії) підприємства з його контрагентами та найманими працівниками, який забезпечує запобігання та подолання негативних наслідків загроз і ризиків, пов'язаних із невиконанням або неналежним виконанням їх зобов'язань за господарськими та трудовими договорами. Інтерфейсна безпека характеризується захищеністю підприємства від деструктивних наслідків опортуністичної поведінки його контрагентів і працівників, що забезпечує мінімізацію:

- фінансових втрат за договорами, що порушуються та припиняються;
- трансакційних витрат, пов'язаних із пошуками нових контрагентів і працівників, укладенням договорів із ними, захистом порушених прав, зокрема веденням судових справ тощо;
- репутаційних втрат, причиною яких є поширення негативної інформації щодо підприємства як недобросовісного партнера та роботодавця.

Слід підкреслити, що відповідальність є сутнісною ознакою підприємницької діяльності, зміст і види якої визначаються системою господарських відносин підприємств із великою кількістю зовнішніх і внутрішніх партнерів і стейкхолдерів бізнесу, серед яких власники (акціонери) та менеджмент підприємств, наймані працівники, постачальники, покупці (клієнти), державні установи та ін. Перед кожним з учасників господарського обороту у підприємства є певні зобов'язання та відповідальність за їх належне виконання. Основу визначення зобов'язань підприємства складають норми чинного законодавства та різні види договорів: купівлі-продажу, постачання, трудових, підряду, оренди, засновницьких, кредитних тощо.

У зв'язку з багатовекторністю господарської діяльності відповідальність суб'єкта підприємництва є комплексною та охоплює його відповідальність:

- як роботодавця;
- товаровиробника (послуг, робіт);
- контрагента за договорами;
- платника податків та зборів;
- власника майна (ресурсів);
- інвестора;

– суб'єкта соціальних відносин (соціальна відповідальність, у тому числі екологічна відповідальність).

Інтерфейсну безпеку бізнесу забезпечує зовнішнє страхування відповідальності суб'єктів господарювання перед третіми особами, що охоплює страхування цивільної відповідальності й відповідальності боржника та має такі основні види:

– страхування цивільно-правової відповідальності, що включає страхування відповідальності суб'єктів господарювання – власників транспортних засобів, страхування відповідальності перевізника; страхування відповідальності підприємств – джерел підвищеної небезпеки та ін;

– страхування професійної відповідальності юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців – аудиторів, ріелтерів, оцінювачів, юристів та інших осіб та їхніх організацій, що надають професійні послуги;

– страхування відповідальності за невиконання зобов'язань;

– страхування відповідальності роботодавця перед працівниками при виконанні ними своїх трудових обов'язків;

– страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції;

– страхування відповідальності за забруднення довкілля (екологічне страхування) та ін.

5. Майнова безпека підприємства забезпечується страховим захистом його (1) майнових інтересів щодо збереження або збільшення обсягу та якості нерухомого та рухомого майна; (2) майнових прав господарювання з володіння, користування та розпорядження майном.

Страховий захист майна від його пошкодження, втрати або знищення здійснюється шляхом страхування:

– єдиного майнового комплексу підприємства як нерухомості [15];

– майна структурних одиниць єдиного майнового комплексу підприємства;

– об'єктів нерухомого та рухомого майна підприємства, матеріальних, нематеріальних, монетарних активів, майнових прав тощо.

У сучасний період суттєво підвищується роль страхового захисту нематеріальних активів підприємства від кіберзагроз. Наслідками настання подій, пов'язаних із кіберризиками, є значні збитки бізнесу від його зупинення, втрати даних, порушення ІТ-систем та вебсайтів. Убезпечення підприємства в цій сфері диктує необхідність розвитку кіберстрахування [16], що є інструментом забезпечення не тільки майнової, а й інформаційної безпеки підприємства.

Висновки. У системі економічної безпеки підприємства страховий захист бізнесу забезпечує досягнення її цілей як дієвий інструмент запобігання, по-

долання, компенсації можливих утрат, пов'язаних із деструктивним впливом на його господарську діяльність і розвиток подій, зумовлених ризиками бізнес-середовища. Основними характеристиками, що розкривають роль страхового захисту бізнесу у забезпеченні економічної безпеки підприємства, є такі:

1. Здійснюючи самострахування, використовуючи послуги суб'єктів страхового ринку, підприємство створює та реалізує у господарській діяльності можливості захисту бізнесу, що є умовою його ефективності та конкурентоспроможності в довгостроковому періоді.

2. Самострахування є формою страхового захисту бізнесу, що передбачає прийняття підприємством ризиків господарської діяльності шляхом створення власних страхових фондів і резервів, використання яких забезпечує захищеність бізнес-процесів від ризиків їх переривання.

3. Зовнішнє страхування як інструмент убезпечення бізнесу орієнтовано на захист підприємства від страхових ризиків і характеризується тим, що суб'єкт господарювання, страхуючи ризик, передає його за певну плату страховику. Зовнішнє страхування забезпечує захист бізнесу в таких формах, як страхування майнових ризиків, відповідальності бізнесу перед третіми особами, професійної відповідальності, ризиків переривання бізнесу, кіберризиків, персоналу підприємств.

4. Страховий захист бізнесу в системі економічної безпеки підприємства є складовою кожною її підсистеми, що забезпечує досягнення високого рівня безпеки господарської діяльності – техніко-технологічної, кадрової, фінансової, інтерфейсної, майнової, інформаційної, кібербезпеки та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мазурук Г. І. До питання про сутність страхового сектора. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». 2017. № 5 (33). С. 102–107. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/6386/1/19.pdf> (дата звернення: 15.05.2024).
2. Нечипорук Л. В. Теоретичні аспекти страхового захисту бізнесу. *Economic Development: Global Trends and National Peculiarities. collective monogr.* Poland, 2020. P. 530–546. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-61-7-36> (дата звернення: 15.05.2024).
3. Погрішук Б. В. Роль страхування у забезпеченні соціально-економічної безпеки регіонів у контексті сталого розвитку. *Modern Economics*. 2023. № 37. С. 78–83. DOI: <https://doi.org/10.31521/modecon> (дата звернення: 15.05.2024).
4. Добіжа Н. В., Мирончук В. М., Виганяйло С. М. Забезпечення економічної безпеки держави в процесі страхування. *Наукові перспективи*. 2021. № 8 (14). С. 176–190. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-8\(14\)-176-190](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-8(14)-176-190) (дата звернення: 15.05.2024).

5. Ліченко І. В. Забезпечення економічної безпеки держави в процесах страхування. *Юридична наука*. 2020. №3 (105). С. 198–202. DOI: <https://doi.org/10.32844/222-5374-2020-105-3.25> (дата звернення: 15.05.2024).
6. Зоря О. П., Зоря С. П., Мауер Д. Р. Роль страхування у системі забезпечення продовольчої та економічної безпеки у період воєнного стану в Україні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. №3 (03). С. 36–40. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.3-7> (дата звернення: 15.05.2024).
7. Пристемський О. С., Сакун А. Ж. Роль страхування у забезпеченні фінансової безпеки розвитку сільського господарства. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28. №4. С. 100–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2018_28%284%29_16 (дата звернення: 15.05.2024).
8. Марченко О. С. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. екон. теорії. Харків : Право, 2022. 246 с.
9. Бугров О. В., Лук'ячук І. О. Страхування в системі управління ризиками компанії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №1. С. 41–47. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5e852559-452c-4674-86c8-22733dfd6f44/content> (дата звернення: 15.05.2024).
10. Марченко О. С., Шевченко Л. С. Підприємництво в конкурентному середовищі: ризики, дисбаланси та безпека. *Економічна теорія та право*. 2023. №2 (53). С. 24–47. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2023-53-2-24> (дата звернення: 15.05.2024).
11. Osiyevskyy O., Shevchenko L., Marchenko O., Umantsiv Yu. Competition Traps: Unconscious Biases and Conscious Decisions. *Rutgers Business Review*. 2023. Vol. 8, No. 2. Pp. 111–129.
12. Бабайлов В. К., Дмитрієва О. І. Ризик-управління – це управління втратами від ризику. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2023. №30. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2023.30.214> (дата звернення: 15.05.2024).
13. Шумкова В. І. Використання системи самострахування для забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип 12, ч. 2. С. 182–185. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/41.pdf (дата звернення: 15.05.2024).
14. Про страхування : Закон України від 8 листоп. 2021 р. №1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 15.05.2024).
15. Господарський кодекс України від 16 січ. 2003 р. №436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 15.05.2024).
16. Приказюк Н. В., Гуменюк Л. С. Кібер-страхування як важливий інструмент захисту підприємств в умовах цифровізації економіки. *Ефективна економіка*. 2020. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7777> ; DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.6> (дата звернення: 15.05.2024).

REFERENCES

1. Mazuruk, H. I. (2017). Do pytannia pro sutnist strakhovoho sektora [On the question of the essence of the insurance sector]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu*

- «Ostrozka akademiia». Seriia «Ekonomika» – Scientific notes of the National University «Ostroh Academy». «Economy» series, 5(33), 102–107. <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/6386/1/19.pdf> [in Ukrainian].
2. Nechyporuk, L. V. (2020). Teoretychni aspekty strakhovoho zakhystu biznesu [Theoretical aspects of business insurance protection]. *Economic Development: Global Trends and National Peculiarities. collective monogr.* Poland. <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-61-7-36> [in Ukrainian].
 3. Pohrishchuk, B. V. (2023). Rol strakhuvannia u zabezpechenni sotsialno-ekonomichnoi bezpeky rehioniv u konteksti staloho rozvytku [The role of insurance in ensuring social and economic security of regions in the context of sustainable development]. *Modern Economics – Modern Economics*, 37, 78–83. <https://doi.org/10.31521/modecon> [in Ukrainian].
 4. Dobizha, N. V., Myronchuk, V. M., & Vyhaniailo, S. M. (2021). Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy v protsesi strakhuvannia [Ensuring the economic security of the state in the insurance process]. *Naukovi perspektyvy – Scientific perspectives*, 8(14), 176–190. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-8\(14\)-176-190](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-8(14)-176-190) [in Ukrainian].
 5. Lichenko, I. V. (2020). Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy v protsesakh strakhuvannia [Ensuring the economic security of the state in insurance processes]. *Yurydychna nauka – Legal science*, 3(105), 198–202. <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-105-3.25> [in Ukrainian].
 6. Zoria, O. P., Zoria, S. P., & Mauer, D. R. (2022). Rol strakhuvannia u systemi zabezpechennia prodovolchoi ta ekonomichnoi bezpeky u period voiennoho stanu v Ukraini [The role of insurance in the system of ensuring food and economic security during the period of martial law in Ukraine]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital economy and economic security*, 3(03), 36–40. <https://doi.org/10.32782/dees.3-7> [in Ukrainian].
 7. Prystemskyi, O. S., & Sakun, A. Zh. (2018). Rol strakhuvannia u zabezpechenni finansovoi bezpeky rozvytku silskoho hospodarstva [The role of insurance in ensuring financial security of agricultural development]. *Ekonomichniy analiz – Economic analysis*, 28(4), 100–105. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2018_28%284%29_16 [in Ukrainian].
 8. Marchenko, O. S. (2022). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva [Economic security of the enterprise]*. Pravo [in Ukrainian].
 9. Bugrov, O. V., & Lukyanchuk, I. O. (2022). Insurance in the company's risk management system [Insurance in the company's risk management system]. *Investments: practice and experience – Investments: practice and experience*, 1, 41–47. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5e852559-452c-4674-86c8-22733dfd6f44/content> [in Ukrainian].
 10. Marchenko, O. S., & Shevchenko, L. S. (2023). Pidpriemnytstvo v konkurentnomu seredovyshchi: ryzyky, dysbalansy ta bezpeka [Entrepreneurship in a competitive environment: risks, imbalances and security]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 2(53), 24–47. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2023-53-2-24> [in Ukrainian].
 11. Osiyevskyy, O., Shevchenko, L., Marchenko, O., & Umantsiv, Yu. (2023). Competition Traps: Unconscious Biases and Conscious Decisions. *Rutgers Business Review*, 8(2), 111–129.

12. Babailov, V. K., & Dmytriieva, O. I. (2023). Ryzyk-upravlinnia – tse upravlinnia vtratamy vid ryzyku [Risk management is the management of losses from risk]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva – Problems and prospects of entrepreneurship development*, 30. <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2023.30.214> [in Ukrainian].
13. Shumkova, V. I. (2017). Vykorystannia systemy samostrakhuvannia dlia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky silskohospodarskykh pidpriemstv [Using the self-insurance system to ensure the economic security of agricultural enterprises]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy*, 12(2), 182–185. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/41.pdf [in Ukrainian].
14. Pro strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 8 lystopada 2021 roku №1909-IX [About insurance. Law of Ukraine dated November 8, 2021]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> [in Ukrainian].
15. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku №436-IV [Economic Code of Ukraine dated January 16, 2003]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].
16. Prykaziuk, N. V., & Humeniuk, L. S. (2020). Kiber-strakhuvannia yak vazhlyvyi instrument zakhystu pidpriemstv v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky [Cyber insurance as an important tool for the protection of enterprises in the conditions of digitalization of the economy]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 4. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7777>; <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.6> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 17.05.2024

Стаття пройшла рецензування: 10.06.2024

Стаття рекомендована до опублікування: 27.06.2024

O. V. YARMAK

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Theory and International Economics, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine, Kharkiv

BUSINESS INSURANCE PROTECTION AS A COMPONENT OF THE ENTERPRISE'S ECONOMIC SECURITY SYSTEM

Problem setting. Risks are an essential feature of entrepreneurship in the conditions of uncertainty, contradiction and variability of the business environment, which generate real threats of loss of assets, income, solvency, competitive advantages, reputation, etc. by enterprises. Therefore, business insurance protection is an objectively necessary direction for ensuring economic security at all stages of its life cycle.

Recent research and publication analysis. Business insurance protection is the object of scientific research in the field of insurance and economic security of enterprises. Ukrainian researchers of the insurance sector of the modern economy analyze the role of insurance protection in ensuring economic security at its national, regional, and industry levels, but its microeconomic level remains without the attention of scientists. As for research into theoretical and applied aspects of economic security of enterprises, business insurance protection has not yet been identified by scientists as a special subject of research.

Paper objective. The purpose of the article is to substantiate the place and role of business insurance protection in the system of economic security of enterprises and to reveal its forms, types and measures on this basis.

Paper main body. Business insurance protection, which is provided in the process of insuring business entities, is focused on the formation, accumulation and use of resources and funds necessary to prevent, overcome and compensate for possible destructive consequences of risks for enterprises.

Interrelated forms of business insurance protection are:

- self-insurance (internal insurance);
- external insurance – use of services of insurance companies and other entity of the insurance market.

The differences between these forms of business insurance protection are that self-insurance is characterized by the enterprise accepting risks, and external insurance is characterized by the transmission (transfer) of risks.

An effective model of business insurance protection is a combination of internal and external insurance.

Conclusion of the research. 1. By carrying out self-insurance, using the services of insurance market entities, the enterprise creates and implements business protection opportunities in economic activity, which is a condition for its efficiency and competitiveness in the long term.

2. Self-insurance is a form of business insurance protection, which involves the enterprise accepting the risks of economic activity by creating its own insurance funds and reserves, the use of which ensures the protection of business processes from the risks of their interruption.

3. External insurance as a business security tool is focused on protecting the enterprise from insurance risks and is characterized by the fact that the business entity insuring the risk transfers it to the insurer for a certain fee. External insurance provides business protection in such forms as insurance of property risks, business liability to third parties, professional liability, business interruption risks, cyber risks, staff of enterprises.

4. Business insurance protection in the system of economic security of an enterprise is a component of its subsystems which ensures the achievement of the necessary level of security of economic activity – technical and technological, personnel, financial, interface, property, information, cyber security, etc.

Short Abstract for an article

Abstract. The place and role of business insurance protection in the system of economic security of an enterprise is substantiated in the article, and its forms: self-insurance and external insurance are characterized. The main directions of business insurance protection in the context of subsystems of the company's economic security system are revealed. It has been proven that business insurance protection is a component and effective tool for the economic security of an enterprise.

Key words: business insurance protection, economic security of an enterprise, self-insurance, external insurance, technical and technological, personnel, financial, interface security, cyber security, risky business insurance, staff insurance of enterprise.

Article details:

Received: 17 May 2024

Revised: 10 June 2024

Accepted: 27 June 2024

Рекомендоване цитування: Ярмач О. В. Страховий захист бізнесу в системі економічної безпеки підприємств. *Економічна теорія та право*. 2024. №2 (57). С. 40–54. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2024-57-2-40>.

Suggested citation: Yarmak, O. V. (2024). Strakhovyi zakhyst biznesu v systemi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Insurance protection of business in the system of economic security of enterprises]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 2(57), 40–54. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2024-57-2-40> [in Ukrainian].